

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

پہلاں دی برسات

(ہندکو شاعری)

خواجہ محمد یعقوب اختر

جملہ حقوق بحق گندھارا ہندکو اکیڈمی محفوظ اُن

نام کتاب	مُھلاں دی برسات
شاعر	خواجہ یعقوب اختر
موضوع	ہندکو شاعری
کمپوزنگ	علی اویس خیال
پروف ریڈنگ	احمد ندیم اعوان
سرورق	ثاقب حسین
سال اشاعت	مارچ 2016ء
اہتمام اشاعت	محمد ضیاء الدین
	(جنرل سیکریٹری، گندھارا ہندکو بورڈ)
جی ایچ اے اشاعت حوالہ	F.7/17
قیمت	200/- روپے
پرنٹنگ	جی ایچ اے لیزر پرنٹنگ پشاور
مطبع	گندھارا ہندکو اکیڈمی پشاور
ملٹریس واپتہ	گندھارا ہندکو اکیڈمی، 2 چنار روڈ، آبدہ، یونیورسٹی ٹاؤن پشاور
ISBN No.	978-969-9323-53-9

گندھارا ہندکو اکیڈمی پشاور

2- چنار روڈ، آبدہ، یونیورسٹی ٹاؤن، پشاور

Ph: 091-9218164-5

www.gandharahindko.com

انتساب

ہر اُس انسان دے ناں جیہڑا

ہند کو

نال پیار کر دے

فہرست

نمبر	ترتیب	صفحہ
الف۔	میری عرض، (خواجہ محمد یعقوب اختر)	خ
۱۔	حمد، جس نے رات سی دن، ہنڑائے دن سی رات ہنڑائی اے	1
۲۔	نعت، جیہڑا مکے دا صادق تے امین اے	2
۳۔	نعت، نماز فجر دی پڑھ کہ تے میں نعت نبی دی گانواں	3
۴۔	نعت، جس دم کالی کملی سر تو پاک نبی نے لائی	4
۵۔	نعت، تیرے قدماں تو صدقے وے میری جاں یا رسول اللہ	5
۶۔	نعت، جھلک نور حقیقت والی تیری جس دم پئی	6
۷۔	نعت، یا شفیع المذمبین الصلوٰۃ والسلام	7
۸۔	نعت، جس نے ہک اشارے دے نل چند دوٹوٹے کیے	8
۹۔	نعت، بہنیرا ظلم داوے روشنی دے	9
۱۰۔	نعت، ظلمت گئی تے ہو یا سویرا کھل گئے سب اسرار	10
۱۱۔	نعت، یا نبی سواڈے جیا دنیا ایچ کوئی آیا نینگا	12
۱۲۔	نعت، منوں اپڑے در تے بلا کملی والے	13
۱۳۔	نعت، تیرے دردی جنوں چا کری مل گئی اے	15
۱۴۔	نعت، سو ہنڑاں گنبد خضریٰ وکھاسائیں	16
۱۵۔	حسین، سچ آزادی جس نے پڑھایا اُس دانام حسین	18
۱۶۔	سلام، کر بلا دے شہر دی تپ دی ہو واں نوں سلام	19
۱۷۔	کر بلا، کر بلا دے شہر وچ ہر پاسے انقلاب دیکھ	20
۱۸۔	سلام، آسمان دین دے روشن ستارے نوں سلام	21
۱۹۔	منقبت، اپڑے شہر مدینے والیاں چھوڑ کے ٹھنڈیاں چھاواں	22
۲۰۔	غزل، قدم قدم تے لاشاں پیاں قدم قدم تے دار	23

- ۲۱۔ غزل، اُڑیاں کالیاں زلفاں دی چھاں سانوں راس نہ آئی
- ۲۲۔ غزل، دل دا حال سُٹو اوواں کسراں لگے مومہہ تے تالے
- ۲۳۔ غزل، تیر نظر دے مارنے والے جدی کسدیے پتھر
- ۲۴۔ غزل، ادھر خرد نے گنڈو گنڈو دتے حسن دے وصف حمیدہ
- ۲۵۔ غزل، مئے اکھیاں دی پینڑے والے بھن دے دُن پیمانے نوں
- ۲۶۔ غزل، جے میں سچی گہل سُٹو اوواں فیربی تو نہ من سیں
- ۲۷۔ غزل، مئے توحید تو سانوں پلا دے
- ۲۸۔ غزل، کد تک دل نوں تہو کا دے کے عشق دی آگ دبا سیں
- ۲۹۔ غزل، کد تک رہی تیرا تہر
- ۳۰۔ غزل، اکھیاں اچ اتھر دتاں آندے ضرب لگے جد کاری
- ۳۱۔ غزل، ہر غنچے تے پھل روشنی گلزار روشنی
- ۳۲۔ غزل، ظلم اُڑے دی چل دی دل تے آری اے
- ۳۳۔ غزل، سڑ گھیاں لے کے تیرا غم
- ۳۴۔ غزل، جانڑیں والے مُڑ کے آ
- ۳۵۔ غزل، دوروں دل پر چاندے پھل
- ۳۶۔ غزل، جدی اُس دے رستے دے وچ سانے پھل کھلا رے
- ۳۷۔ غزل، باغاں دے وچ آئی بہار
- ۳۸۔ غزل، میں ہو گنیا واں بے سرو سامان کیہہ کراں
- ۳۹۔ غزل، پک عمر ہو گئی اے سانوں ایہہ آرزو کر دیے
- ۴۰۔ غزل، اکھیاں دے وچ چن تارے
- ۴۱۔ غزل، (جیہڑا منگے دل او منظر ہونداوے)
- ۴۲۔ غزل، بجلا پا کہ آنڑیں والے
- ۴۳۔ غزل، پک دن دل نوں ایہہ سمجھا سیں
- ۴۴۔ غزل، ہا سے اتھر ورل دے دُن

- ۴۵۔ غزل، سورج ڈبے شام ہووے تا درد دکھاں دا کھولاں
49
- ۴۶۔ غزل، وچ اڈیکاں عمراں گالے
50
- ۴۷۔ غزل، ہر کوئی اپڑی اپڑی کہیندے
51
- ۴۸۔ غزل، جدی اُس دی یاد دے قصے دل نے بیٹھ پھرو لے
52
- ۴۹۔ غزل، خوش کرنے دے واسے اج اغیاراں نوں
53
- ۵۰۔ غزل، جیہڑے غم نے ساڑھے تنوں رکھ نہ اُس نوں کول
54
- ۵۱۔ غزل، مطلب دی ایہہ دنیا ساری دل ایہہ وی سمجھانداوے
55
- ۵۲۔ غزل، کس نوں دل دا حال سُنڑاواں
56
- ۵۳۔ غزل، گئی خزاں تے آئی بہار
57
- ۵۴۔ غزل، کیہہ دنیا دی گل سُنڑاواں
58
- ۵۵۔ غزل، عدل دو پہر دی تھپ وچ سڑ دیے بوڑھ دے صدقے اپڑے
59
- ۵۶۔ غزل، مہر محبت پہل گئے جیہڑے ظلم دے تیر چلا کے
60
- ۵۷۔ غزل، اُچیاں سوچاں رکھڑیں والے کدی بی بی ہارے
61
- ۵۸۔ غزل، داغ جگر دے تاریاں دے نل پل دے وُن
62
- ۵۹۔ غزل، گلیاں دے وچ رُل دے دیکھین
63
- ۶۰۔ غزل، کالی رات دے تارے ویکھ
64
- ۶۱۔ غزل، ویکھے وُن وچ جل دے سورج
65
- ۶۲۔ غزل، پیار دے وسدی دے وچ ویکھے ایہہ سانے دستور
66
- ۶۳۔ غزل، سورج ڈبیا شاماں ہونیاں رات نے ڈیرے لائے
67
- ۶۴۔ غزل، جدی رُ سے پیارے وُن
68
- ۶۵۔ غزل، بول ہمیشہ مٹھے بول
69
- ۶۶۔ غزل، سانے ویکھے ہسد سورج
70
- ۶۷۔ غزل، دل کہیندے اج گھل کے رو
71
- ۶۸۔ غزل، کیہہ وُن محل تے کیہہ وُن کھنڈر کجھ نہ پچھ
72

- 73 - ۶۹ - غزل، کفن و فاداسر تے بنھ کے آساں میں
- 74 - ۷۰ - غزل، جھوٹھ کدی میں بول نی سکدا
- 75 - ۷۱ - غزل، نیا اونظراں سی دوراے
- 76 - ۷۲ - غزل، متھے اُتے وٹ نہ پا
- 77 - ۷۳ - غزل، ویڑے وچو ہسدیے ہسدیے یار گئے
- 78 - ۷۴ - غزل، دل ہو جاوی ٹرے ٹرے نم نہ، ہو وی اکھ
- 79 - ۷۵ - غزل، عشق دی راہ وچ اپڑا آپ گما نراں سکھ
- 80 - ۷۶ - غزل، قسمت نے ایہہ دن سانوں دکھلایا وے
- 81 - ۷۷ - غزل، جیہڑے سڑکے کولے ہو گئے
- 82 - ۷۸ - غزل، ہوا کجھ دہر وچ ایسی چلی اے
- 83 - ۷۹ - غزل، اپڑے آپ نوں بھل گئے وُن
- 84 - ۸۰ - غزل، روون پھل تے ہسن خار
- 85 - ۸۱ - غزل، کلی دے کن وچ نکی جی گل کہہ گئی تیز ہوا
- 86 - ۸۲ - غزل، عدل دو پہر دی بلدی تہپ تے تنیاں تنیاں واواں
- 87 - ۸۳ - غزل، ٹنیاں باہنواں گئے اچ پانزیاں جائز ناواں
- 88 - ۸۴ - غزل، اتھرواں دے سچے موتی ٹنیاں وچ نہ رو لیس
- 89 - ۸۵ - غزل، موٹے ہوٹھ تو کھول تاسی
- 90 - ۸۶ - غزل، گزری کالی رات نہ پہل
- 91 - ۸۷ - غزل، وچ بہاراں دے موسم جدٹ گئے سارے پھل
- 92 - ۸۸ - غزل، آفیر پیاردا قصہ چھوئی ایں
- 93 - ۸۹ - غزل، نغمہ کوئی نی آندا بار
- 94 - ۹۰ - غزل، جداواکھیوں اولے ہو گئے
- 95 - ۹۱ - غزل، جیہڑا دل وچ کھوٹ نی رکھدا
- 96 - ۹۲ - غزل، میری خواہش ایوی رہسی ہر دم کراں میں پیار

97	غزل، ظلم دی وسّتی دے وچ رہ	- ۹۳
98	غزل، عشق دی وادبچ راتی دے نوراہی برسات	- ۹۴
99	غزل، ٹٹی کشتی اُچی لہر سمندر تیز ہوا	- ۹۵
100	غزل، سبق محبتاں والا پڑھ	- ۹۶
101	غزل، ساناوں دل دایارنی ملیا	- ۹۷
102	غزل، عشق دلاں وچ اگاں لاندیے	- ۹۸
103	غزل، سارا گلشن ای بیابان نظر آنداوے	- ۹۹
104	غزل، ہر پاسے ائی بہار، کل اییاں جتھے میں	- ۱۰۰
105	غزل، بتاواں کیہہ چمن اپڑے دی حالت	- ۱۰۱
106	غزل، ہسے پھل کلیاں شرمائیاں کھڑ پے سب گلزار	- ۱۰۲
107	نظم، بعد مدت دے گلشن دے وچ آئی اے نویں بہار	- ۱۰۳
110	حرفیاں	- ۱۰۴

میری عرض

حیرت جعفری دی دکان نمکمنڈی دی جامع مسیت دے چکھے آئی۔ پک دن اسی آغہ لعل شاہ جگر، ملک ناصر علی ناصر، رونق بہزادی، فدا محمد، نیر حیدری وغیرہ روزانہ حیرت جعفری دی دکان تے بیٹھنے آیاں۔ پک دن اسی اکھٹے بیٹھے آیاں کہ شام ویلے آغہ جگر نے کنیا کہ او یار تحصیل دے وچ وحشی دا ہندکو مشاعرہ دے چلو کے چلی ایس بس سارے تیار ہو گئے آں۔ سچی گہل اے کہ میں اُس سی پہلے کدی ہندکو دے مشاعریاں وچ شریک نی ہوئیا آیاں ازی وجہ ایہہ آئی کہ ہندکو مشاعریاں دے وچ اکثر اک دوسرے تے کسراں پڑھ دے ائے۔ جس سی میں کترانا آیاں۔ خیر اسی چلے گئے مشاعرہ سُنواں منوں بڑا مزہ آیا تے واپسی تے منے پک حرنی کئی تے آغہ جگر نوں سُنوائی تے او بڑے خوش ہوئے تے منوں کہہیندیں لگے کہ ہندکو دے وچ بھی لکھا کرتے میری پہلی حرنی دے وچ میرے اک مصرعے نوں بدلا دتا آیا۔ اُس دن سی منے آغہ جگر نوں اپڑا اُستاد من کے تے باقیدہ شیرینی بی پیش کیتی تے شاگرد بنز گنیا۔ اِس سی بعد منے ہندکو لکھنواں شروع کر دتی تے اکثر مشاعریاں دے وچ جانٹراں شروع کر دتا آیا۔ کجھ عرصے بعد منے تے ساحر مصطفائی نے مل کے 1960ء دے وچ پک محفل انجمن ترقی ہندکو دے ناں تے بنزائی۔ فیر مشاعرے شروع کیتے تے ہندکو دے اُس وخت دے سارے شاعران نوں بلانے آیاں تے انہاں مشاعریاں جیہڑے آسیدے وچ ہوندے ائے دے وچ شاعر آغہ محمد جوش، غلام رسول گھائل، اُستاد یونس، ڈاکٹر الہی بخش اختر اعوان، خادم کربلائی، فہمید آتش، لطیف ساجن، رضا ہمدانی، فارغ بخاری، اسماعیل اعوان، رشید تاج تے خادم ملک وغیرہ شامل ہوندے ائے۔ فیر میں نوکری دے سلسلے اچ کراچی چلا گیا تے ساحر مصطفائی محفل نوں چلاندا فیر جد میں واپس آیاں تے بزم انیس وچ کم کرداریاں اِس سی بعد منے ادارہ فروغ ہندکو دی بنیاد رکھی تے مشاعرے شروع ہو گئے۔ اسی عرصے دے وچ میرے کول اورنگزیب غزنوی آئے تے منوں کنیا نے کہ سارے بی اک محفل دا قیام کیتا وے جس داناں فروغ ہندکو وے تے ساڈا خیال اے کہ تسی بی ساڈے مل کے کم کرو۔ منے حامی بھر لیتی کیونکہ او بی ہندکو زبان و سہ کم کردا آیتا تے منے اڈے ادارے واسے جیہڑا منشور تیار کیتا ایسا او اورنگزیب غزنوی دے حوالے کر دتا تے سب کجھ غزنوی صیب تے چھوڑ دتا کیونکہ میرا مقصد صرف ہندکو زبان دی ترقی ایسا وے اِس بی اسی دی خدمت دے وچ لگا ہویاں واں تے جد تک دم اُچ دم رہ سی لگا رہ ساں۔ ضیاء الدین صیب نے گندھارا ہندکو بورڈ شروع کیتے تے انہاں نال بی مل کے جو کجھ ہوندے ایسا کرداریاں

واں تے اج بی کرناں پیاں واں۔ چنانچہ اس دے بعد منے اپڑا کلام اکٹھا کیتا تے گندھارا ہندکو بورڈ نوں چھاپڑیں واسے دے دتا جیہڑا کے اج سواڈے ہتھ وچ اے تسی غور نل ویکھو کہ میں کس حد تک لکھ سکاں 1960 اج منے ہندکو لکھنواں شروع کیتا ایسا وخت اکثر استاد جوش ریتی وچ مشاعرے کراندا آیتے رضا ہمدانی صیب دے نال ہک دودفعہ وزیر باغ گیا آیاں انہاں مشاعریاں وچ استاد اپڑے شاگرداں دے نال آندے آئے ہر استاد دوشش کردا آیا کہ اس دے شاگرد دوائے سے ودھ کہ روے اس کش مکش وچ اکثر چھگڑے ہوندے ائے۔ خیر او وخت لنگ گنیا مگر افسوس اس گل داوے کہ اتنے مشاعرے ہونڑیں دے باوجود کسی استاد دا کلام چھپ نی سکا۔ چھپائی دا سلسلہ فارغ بخاری صیب سی شروع ہو یا انہاں نے پہلے چھپے دے طور تے نویاں راہواں چھاپ کہ رستہ کھولے تے اج ہندکو زبان دیاں کتاباں نظر پئی آندیاں وں تے امید اے کہ ہنڑ ہندکو داں اپڑی زبان دی خدمت وچ اپڑیاں لکھتاں کتابی شکل وچ پیش کرن تے ماں بولی دا ناں روشن کرن گندھارا ہندکو بورڈ نے کافی کتاباں چھاپیاں تے چھاپ دے پئے وں اللہ تعالیٰ انہاں نوں ہمت دیوے کہ اپڑی ماں بولی زبان دے خدمت کر کے دویاں زبان دے وچ سر اچا رکھن۔ حسام حُر نے علامہ اقبال دے بانگِ دراد ہندکو ترجمہ کیتا حُر دا اقبال دے ناں تے شائع کیتا تے لیاقت حسین نے جیہڑے کے گندھارا ہندکو بورڈ دے رکن ائے کھنیا کے علامہ اقبال دے فارسی کلام دا ترجمہ ہونڑاں چائیداوے۔ منے حامی پہرتی تے پیام مشرق دے لالہ طور دا ترجمہ کیتے ضیاء الدین صیب نے وعدہ کیتا وے کہ گندھارا ہندکو بورڈ اس نوں بی چھاپ سی۔ امید اے کہ اس کتاب دے بعد ترجمہ بی چھپ جسی۔

سواڈا

خواجہ محمد یعقوب اختر